

A román királyi ünnep megünneplése 1939. május 10-én ^[1]

A kolozsvári magyar konzul jelentései

A Határainkat védve földjeinket védjük, Mi is harcolunk határaink épségéért, Békét akarunk nem revíziót „feliratok alatt menetelő falusiak között kalotaszegi ünnepi viseletbe öltözött leányok és magyar legények is voltak, akiket azonban erre a szerepre karhatalommal kényszerítettek. Ennek a legények igen eredeti alakban kifejezést is adtak,” ugyanis „fáradtságot színlelve hol a jobb, hol pedig a bal kezüket emelték fel, s így a végén kezükkel össze-vissza hadonászva vonultak el az emelvény előtt.”

Bevezetés

Az első világháború utáni rendezés révén a területi állományát jelentősen megnövelő királyi Romániában a harmincas évek végére zűrzavaros politikai viszonyok alakultak ki. A két világháború közötti román belpolitikai élet két legbefolyásosabb ereje, a Nemzeti Parasztpárt, - amely egy döntően Kárpátokon-túli paraszti tömegbázissal rendelkező szövetség, és az erdélyi románság politikai érdekeit megjeleníteni hivatott Román Nemzeti Párt fúziójából jött létre 1926-ban - és a csak nevében liberális Liberális Párt hatalmi harcába az 1930-ban külföldről hazatért trónörökös, II. Károly is egyre több beleszólást kívánt. Az ambiciózus uralkodó úgy vélte, hogy a lakosság kiábrándult a pártok viszálykodásából, ezért neki azok kiiktatása által lehet széles társadalmi bázisra szert tennie. Károly ezért arra törekedett, hogy a "történelmi" pártokat kiszorítsa a hatalomból.

Tetézte a korábban is meglehetősen bonyolult, de a királyi aktivitása révén kiéleződő politikai helyzetet a gazdasági világválság következményeként a szélsőjobboldali erők előretörése az országban. A legdominánsabb szervezet a populista politikát folytató, Corneliu Codreanu vezette, közismert nevén Vasgárda volt, amely terrorista módszerekkel igyekezett törekvéseit érvényre juttatni. A politikai palettán emellett 1935-ben tűnt fel az Octavian Goga névvel fémjelzett radikális jobboldali tömörülés, a Keresztény Nemzeti Párt, amely Codreanu mozgalmanak egyfajta "úri fasiszta" riválisa lett.

Az 1934-től kormányzó Liberális Párt mandátumának lejártával 1937 decemberében parlamenti választásokat tartottak az országban. Ezekben a kormánypárt alig 36%-ot kapott, ami elégtelennek bizonyult a kormányzáshoz, különösen annak fényében, hogy a 20%-ot elérő Parasztpárt még a választások előestéjén paktumot kötött a Vasgárdával. A két szélsőjobboldali erő pedig együttesen a voksok negyedéhez jutott. Ebben a parlamenti patthelyzetben az uralkodó Goga pártalakulatát hívta az ország élére, annak érdekében, hogy az udvar híveivel egyébként is megűzdelte kormány csak az ő akaratát hajtsa végre. Károly fő célja az volt, hogy a saját emberei által "belülről" felügyelt szélsőséges pártot a hatalmon kívül rekedt másik fasiszta szervezetnek ugrassza, hogy azok ezáltal egymás erejét morzsolják fel. 1938 januárjában a már rendkívül agresszív Vasgárdával szemben fegyverhasználatot engedélyezett, ami többfelé véres összetűzésekhez, leszámolásokhoz vezetett. A két szervezet felismerte, hogy mire megy ki a játék, ezért elhatározták, hogy egyesülnek, de már késő volt: a király 1938 februárjában kihirdette a királyi diktatúrát.

Márciusban feloszlatták a pártokat, beszűntették a parlament működését, s a szakszervezeteket korporatív alapokra helyezték. A pártok szerepének betöltésére egy tömegpárt jellegű csúcsszervet hoztak létre Nemzeti Újjászületés frontja néven. A hasonló ostromállapotok idején megszokott intézkedésként a közigazgatás szervezetét átalakították, az országot "vidékekre" vagy más néven "tartományokra" osztották, amelyek élére királyi helytartókat neveztek ki. Az új rendszer a hadseregre, az orthodox egyházra, valamint egyes udvarhű politikuskok tömörülésére épült. A király már korábban, az ifjúság megnyerésére megalapította az "Országörök" (Straja Tarii) mozgalma, amely paramilitáris ifjúsági szervezetként szintén a diktatúra támaszát képezte.

A királyi intézkedéseinek következtében beszűntették az 1922-ben megalakult magyar érdekvédelmi párt, az Országos Magyar Párt működését is. A magyarság nagy részét tömörítő párt a represszív román kisebbségi politikával szemben alapvetően olyan "sérelemi politikát" folytatott, amely ellenzett mindenfajta jelentősebb kompromisszumot a román politikai ellittel, s döntő eleme a kisebbségi sérelmek napirenden tartása volt. Ezzel a politikával többen elégedetlenek voltak, így például a tekintélyes Bánffy Miklós gróf is, akinek fő törekvése az volt, hogy a romániai magyarságot önálló entitásként tagolja a román politikai életbe. A román kormány arra hivatkozva, hogy semmilyen formában nem érdeke a régi pártstruktúra átmentése vagy konzerválása, eleinte nem kívánt tárgyalni a Magyar Párt egykori vezetőivel. Bánffy ezért kedvezőnek látta az alkalmat a politikai aktivizálódásra. A kormánnyal való megállapodást a Nemzeti Újjászületési frontba való belépésről végül 1939. január 19-én nemcsak Bánffy, hanem a magyar párt egykori képviselői is aláírták. Bánffy vezetésével alig egy hónappal később február 11-én alakult meg a Magyar Népközösség, amely a román gyűjtőpárt integráns részeként a magyar érdekeket volt hivatott megjeleníteni. A kormányerőkkel való megállapodást az Országos Magyar Párt egykori vezetői több más kényszerítő körülmény mellett valószínűleg azért is vállalták, mivel egy legitím magyar tömörülés léphetett a párt örökébe, ezáltal a magyarság nem maradt egységes képviselet nélkül. Nem volt mellékes az sem, hogy "legkisebb rosszként" még mindig célravezetőbb volt a román királyi védernyője alá vonulni a sovinszta Vasgárdával szemben.

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

Ilyen politikai légkörben került sor az évente megrendezésre kerülő, május 10-i "nemzeti", valójában a német eredetű királyi családhoz és annak trónjához kötődő ünnep megünneplésére 1939-ben. Május 10-e megünneplésének hagyománya Nagy-Romániában - vagy ahogy a korabeli magyar köznyelvben és politikai frazeológiában, az első világháború előtti román államtól való megkülönböztetés végett elterjedt, Új-Romániában - az egységes nemzetállam megeremtelése előtti időszakra nyúlt vissza. 1866-ban ezen a napon vonult be Hohenzollern-Sigmaringen Károly porosz herceg, az áprilisban népszavazással fejedelemségre választott uralkodó Bukarestbe. Ezzel elhárult az 1859-ben egyesült Moldva és Havasalföld szétszakadásának veszélye, hiszen akkor a nagyhatalmak formailag csak Alexandru Ion Cuza fejedelemsége idejére ismerték el az uniót. Az idegen uralkodóházból származó fejedelem azonban, aki mellesleg III. Napóleon rokona is volt, olyan, egy népszavazás által is legitimált "kompromisszumos személynek" számított, akinek az eltávolítása nemzetközi bonyodalmakat vonhatott volna maga után (végül 1881-ben I. Károly néven koronázták királlyá). Az emiatt "egyesülés napjaként" tisztelt május 10-én hatalmas felvonulásokat tartottak Románia városaiban, amelyeken demonstratívan részt vettek az állam integritásának kifejezésére hivatott katonai alakulatok is. A lényegét tekintve más, ugyanakkor a külsőségeiben mindenképpen a második világháború utáni május eszélei felvonulásokra emlékeztető menetek néha több óráig is eltartottak.

1939. május 10-én a kolozsvári ünnepségek reggel tíz órakor kezdődtek: az összes felekezet templomában istentiszteletet tartottak. Ezt követően a polgári és katonai hatóságok vezetői, köztük Bornemisa Sebastian polgármester és Tataru Coriolan, Szamos tartomány királyi helytartója az orthodox katedrálisból az opera épületével szemközti díszemelvényre vonult és ott "fogadta" a díszfelvonulást. A menet tizenkettőkor indult, a tömeg elején vonultak a rendőri osztagok, őket követték a Nemzeti Újjászületési Front kolozsvári szervezetének tagjai, és a különböző egyenruhás gárdistái. A Kolozsvárhoz közeli Kalotaszeg falvaiból, főleg

Méráról és Magyarvistaról toborzott magyar falusiak negyedik csoportként, a tartalékos tisztek, és az "országőr" szervezetek félkatonai alakulatai közé szorítva meneteltek. A másfél órás felvonulást a szakmai céhek összegyűlt képviselői és a helyi tűzoltóság osztagai zárták. A pulpitus előtt elvonulónak okori római szokás szerint, rézsút feltartott kézzel kellett üdvözölniük az emelvényen lévő vezető politikusokat és a rendvédelmi szervek képviselőit. A római légiók katonáinak ilyen formájú köszöntése nemcsak az európai fasiszta mozgalmak körében vált népszerűvé, hanem magukat a romanizált dákok leszármazottainak tartó románok konzervatív monarchiájának a római tradíciók átvételére fogékony előkelőségei körében is.

A felvonulás után a helytartóság dísztermében ünnepélyes fogadást tartottak, ahol a királyi helytartó és a helyőrségi parancsnok fogadta az egybegyűlteket. Az orthodox és a görög katolikus egyház vezetőin kívül megjelentek a magyar felekezetek főpásztorai is. Márton Áron gyulafehérvári katolikus püspök, Vásárhelyi János református püspök, Kiss Elek unitárius püspök-helyettes, valamint Alberti Richárd evangélikus lelkész személyében, sőt az orthodox és neológ zsidó hitközségek főrabbijai is. A Magyar Népközösség részéről Bartha Ignác mondott üdvözlő beszédet. Délután négy órakor díszelőadást tartottak a Román Nemzeti Színházban, este kilenckor pedig a reguláris katonai alakulatok fátylós felvonulása zárta az egész napi ceremóniát.

A magyar nemzetiségű lakosság tartózkodó magatartása, és vonakodása az ünnepen való exponált részvételtől nemcsak a kalotaszegiek "szabotázsában" nyilvánult meg, melyben a karlendítés szabályait megszegve próbálták érdektelenségüket kifejezni az ünnepségek iránt. Másnap a város rendőrfőkapitánya sajtótájékoztatót tartott, melyen nehezményezte, hogy az Egyesülés téri (Piața Unirei) kereskedők közül sokan nem világították ki üzleteiket, illetve nem tették ki jól látható helyre a királyi portréját. Sérelmezte azt is, hogy sok volt a megfakult zászló, s kijelentette, hogy emiatt a jövőben szigorúan meg fogják büntetni a mulasztókat.

Kolozsvár központi fekvésénél és regionális igazgatási-gazdasági szerepkörénél fogva "Erdély fővárosának" számított nemcsak a magyar közgondolkodás történelmi távlataiban, hanem a társadalmi és gazdasági vezető pozíciók elfoglalására törekvő erdélyi románság stratégiai célkitűzéseiben is. Ennek folytán fejlődött a két világháború közötti időszakban is belső politikai és szellemi centrumnak tekintett város regionális diplomáciai központtá, ahol tizenhárom állam tartott fenn különböző szintű képviseletet. Az első magyar diplomáciai misszió valószínűleg 1922-ben nyílt meg a "kincses városban" mint a bukaresti magyar követség útlevél-kirendeltsége, amit 1936-ban konzulátusi rangra emeltek. Tekintettel arra, hogy a város 1940-ben, a második bécsi döntés következtében magyar fennhatóság alá került, a helyi magyar külképviseletet megszüntették. A magyar diplomáciai kirendeltség fő feladata abban állt, hogy figyelemmel kísérje az erdélyi magyarság kisebbségi érdekvédelmi törekvéseit, és a lehetőségeihez mérten igyekezzon egyfajta támaszt nyújtani hozzá. Ezen kívül a magyar konzulátus konzuli ügyeket és propaganda feladatokat is ellátott.

A protokoll-szabályok szerint a jelentősebb állami ünnepeken a diplomáciai testületek vezető beosztású személyiségei is képviseltették magukat. Így történt ez Kolozsváron is, ahol a konzuli kar tagjai megjelentek a ceremónián. A magyar konzul így szerzett közvetlen információkat az események menetéről és háttéréről.

A városban olyan pletykák is elterjedtek, hogy a Magyar Népközösség hallgatólagosan a demonstráción való megjelenésre bízta a környező falvak népét. A kalotaszegieket valójában csak a román csendőrség közreműködésével tudták arra kényszeríteni, hogy Magyarország revíziós álláspontját elítélő táblákat cipelve részt vegyenek a felvonuláson. A román hatóságok számára nem volt kétséges, hogy az első bécsi döntés és Kárpátalja megszállása után Magyarország hamarosan napirendre tűzi Erdély kérdését is. Az ennek folytán a román társadalomban fokozódó revízióellenes pszichózisban igyekeztek azt a látszatot kelteni, hogy Románia megfelelően kezeli a kisebbségi kérdést. Megpróbálták elhitetni a külvilággal és az ország lakosságával, hogy Magyarországnak emiatt nincs oka Románia területi egységét veszélyeztetni, annál is inkább, hogy a romániai magyarság lojális államához, és elítéli Magyarország revíziós törekvéseit.

Források

Báró Bothmer Károly kolozsvári magyar konzul jelentése Csáky István magyar külügyminiszternek a május 10-i román királyi ünnep kolozsvári ünnepségeiről Kolozsvár, 1939. május 10.

Magyar Királyi Konzulátus
Kolozsvár
Consulat Royal de Hongrie
Cluj
Calea Moșilor 3.

Nagyméltóságú dr. gróf Körösszeghi és Adorjáni Csáky István Úrnak
m. kir. külügyminiszter
Budapest

1. Pol. szám.
1939

Kolozsvár, 1939. május 10.-én

Tárgy: A május 10-iki nemzeti ünnep

Mint minden évben, úgy az idén is ünnepélyes keretek között ülték meg Kolozsvárt a május 10-ikét. Az ünnepség a görögkeleti katedrálisban Istentisztelettel kezdődött, majd utána a volt magyar színház előtt fogadták a legfőbb helyi hatóságok vezetői a királyi helytartóval az élükön a különböző alakulatok díszfelvonulását. A felvonulás után a hivatalos fogadás következett a helytartóságon, délután díszelőadás a színházban, este pedig zenés fátylós menet a város főbb útvonalain keresztül.

Az Istentiszteleten, felvonuláson és a fogadáson a városban székelő konzuli kar is részt vett.

A felvonulás az előző évekkel szemben annyiban tért el, hogy az elvonuló alakulatok zömét falusi küldöttségek, "premilitar" és országőr szervezetek, iskolák, az iparosság és más testületek, tehát polgári egyének képezték, míg a hadsereget csak egy század repülőkatona és a militarizált tűzoltóság képviselte. A levegőben keringő repülőgépek is elmaradtak az idén, holott az előbbi években a Kolozsvárt állomásozó különböző fegyvernemek felvonulása alatt állandóan több repülőraj kísérte az elvonuló csapatokat.

A felvonulással kapcsolatban olyan tényről kell tisztelettel beszámolnom Nagyméltóságodnak, amely az itteni magyarság körében a legnagyobb fokú ellenszenvet és felháborodást váltotta ki.

A falusiak csoportjában ugyanis három, két rúdra kifeszített 3-4 méter hosszú fehér vászoncsíkot hordtak, amelyeken román és magyar szöveggel a következő felírások voltak olvashatók: "Határainkat védve földjeinket védjük" "Mi is harcolunk határaink épségéért" "Békét akarunk nem revíziót".

Kézenfekvő az a feltevés, hogy ezeknek a feliratoknak értelmi szerzője ugyanaz a csoport, amely a miniszterelnökhöz hűségnyilatkozatot intézett és amelyről a bukaresti m. kir. követségnek az általa Nagyméltóságodhoz felterjesztett 34/biz.-1939. számú jelentésében számoltam be.

Ebből az esetből azonban arra is lehet következtetni, hogy ennek a csoportnak a hasonló megnyilatkozásai valószínűleg román hivatalos körök kívánságára történtek. A magyar népközösség itteni szervező irodája ugyanis felszólítást kapott arra, hogy megfelelő testülettel vegyen részt a felvonuláson, amely kívánság elől azzal a kifogással tért ki, hogy még csak most áll a népközösség szervezés alatt és így megfelelő képviseltesről nem áll módjában gondoskodni. Nyilvánvaló, hogy ezután az elutasító válasz után, amelyet a rendezőség a magyarság hivatalos képviseletétől kapott, a román érdekeket mindig készséggel szolgáló Bányai-Baumgartner és társaihoz fordult. Ezek ily módon teljes lojalitással nyújtottak segédkezet ahhoz, hogy alátámasszák azt az utóbbi időben román politikusok szájából a külföldön is elhangzott tudatosan valótlán kijelentést, hogy Romániában a kisebbségek teljes egyenjogúságban és megalégedésben élnek.

Az említett feliratok alatt menetelő falusiak között kalotaszegi ünnepi viseletbe öltözött leányok és magyar legények is voltak, akiket azonban erre a szerepre karhatalommal kényszerítettek. Ennek a legények igen eredeti alakban kifejezést is adtak. Amíg ugyanis a menetben szereplő egészen apró iskolásleánykák az előírás szerinti római köszöntésre emelt jobb kezüket a díszemelvény előtti elvonulás rövid ideje alatt minden fáradtság nélkül kinyújtva tartották, addig a felírások alatt menetelő tagbaszakadt magyar legények fáradtságot színlelve hol a jobb, hol pedig a bal kezüket emelték fel, s így a végén kezükkel össze-vissza hadonászva vonultak el az emelvény előtt. Megemlítésre méltó még az is, hogy éppen ezek alatt a magyar felírások lett menetelt a felvonuláson résztvevő egyedüli bocskoros oláh paraszt.

A magyar kisebbségi iskolák élén hordott táblán az iskola megnevezését feltüntető felírás ez alkalommal román és magyar nyelvű volt.

A felvonulás utáni fogadáson az egyházak és különböző hatóságok fejei tolmácsolták a helytartó előtt szerencsekívánataikat. Külön három emberből álló csoport képviselte a magyar népközösséget, amely először román majd magyar nyelven mondotta el üdvözlő szavait. A sorrendi szólistánál hívott német népközösség képviselőjében senki sem jelentkezett.

Bothmer
m. kir. konzul

*Eredeti gépelt szöveg tisztázott változata.
MOL K 63, 249. csomó, 1939-27/4. tétel, 494-495. folio*

Báró Bothmer Károly kolozsvári magyar konzul jelentése Csáky István magyar külügyminiszternek a május 10-i ünnepségek politikai háttéréről Kolozsvár, 1939. május 20.

Magyar Királyi Konzulátus
Kolozsvár
Consulat Royal de Hongrie
Cluj
Calea Moșilor 3.

Nagyméltóságú dr. gróf Körösszeghi és Adorjáni Csáky István Úrnak
m. kir. külügyminiszter
Budapest

1. Pol. szám.
1939

Kolozsvár, 1939. május 20.-án

Tárgy: A május 10-iki felvonuláson szereplő magyar feliratú táblák fényképei.

Előző jelentés száma: 1/pol.-1939.

5 melléklet.

Mellékelten tisztelettel felterjesztem Nagyméltóságodnak azoknak a magyar feliratú tábláknak fényképeit, amelyekről a fent idézett jelentésemben voltam bátor beszámolni.

A baloldali állású, Székely Béla szerkesztésében megjelenő "Gazda Újság", amely már több ízben tanújelét adta annak, hogy nyilván román szolgálatban áll, folyó évi május hó 13-iki számában külön tudósításban "Magyarok a május 10-iki díszfelvonuláson" cím alatt foglalkozik ezekkel a magyar feliratokkal. A valósággal ellentétben 400-500 főnyi magyar csoportról és hasonló feliratú táblák sorsáról tesz említést. Külön kiemeli, hogy milyen komoly a jelentősége annak, hogy Kalotaszeg vidéke, Méra, Vista, Györgyfalva és a többi falvak teljesen önelhatározásukból csatlakoztak ehhez a Románia integrátása melletti tüntetéshez.

Egyidejűleg tisztelettel felterjesztek Nagyméltóságodnak Mátyás király szülőházáról eltávolított, majd pedig gróf Bánffy Miklós közbenjárására újból visszahelyezett emléktábláról készült két darab fényképet.

Bothmer
m. kir. konzul

*Eredeti gépelt szöveg tisztázott változata.
MOL K 63, 249. csomó, 1939-27/4. tétel, 488. folio*

Címkék:

Kolozsvár ^[3]

Vasgárda ^[4]

Magyar Népközösség ^[5]

Corneliu Codreanu ^[6]

II. Károly ^[7]

Országos Magyar Párt ^[8]

Kalotaszeg ^[9]

Kiadás: 2. évfolyam (2002) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_roman_kiralyi_unnep_megunneplese_1939_majus_10en.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_roman_kiralyi_unnep_megunneplese_1939_majus_10en.html

[2] https://www.archivnet.hu/././galeria_pop.php%3Fga_id%3D83

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kolozsvar>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vasgarda>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-nepkozosseg>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/corneliu-codreanu>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ii-karoly>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszagos-magyar-part>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kalotaszeg>